

วัฒนธรรมกับความเสียดสี

เข้าใจแบบแผนพฤติกรรมเสี่ยงที่แตกต่าง
บนความหลากหลายของสังคมและวัฒนธรรม

ความเสี่ยงในบริบททางสังคมวัฒนธรรมของผู้ขับขี่: ตัวอย่างจากงานวิจัย (๒)

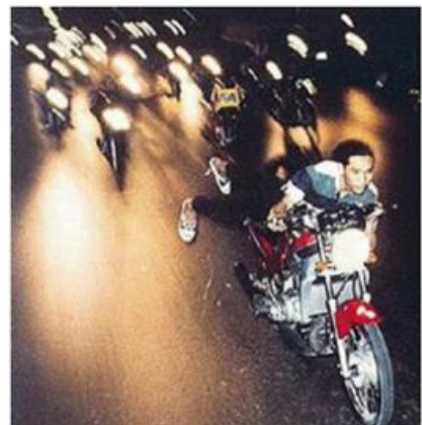
“สองเรา : มอเตอร์ไซด์กับการหลงใหลคลั่งไคล้วัตถุในโลกของวัยรุ่น”

บทความ “สองเรา : มอเตอร์ไซด์กับการหลงใหลคลั่งไคล้วัตถุในโลกของวัยรุ่น” เป็นการนำเสนอข้อค้นพบของคำถามในการศึกษาที่ว่า “ทำไมรถมอเตอร์ไซด์จึงกลายเป็นความใฝ่ฝันสำหรับเด็กวัยรุ่นในชุมชนแห่งนี้?” โดยการอธิบายผ่านแนวคิดชีวิตทางสังคมของสิ่งของ (Social Life of Things) ของอรชุน อับปาดูรีย (Arjun Appadurai) ซึ่งอธิบายว่าสิ่งของนั้นมีชีวิตทางสังคมแยกเช่นเดียวกับมนุษย์ วิธีการศึกษาสิ่งของในการเคลื่อนไหวจะช่วยให้เราเข้าใจผู้คนและบริบททางสังคม ที่มีการติดต่อสัมพันธ์กันและร่วมกันสร้างความหมายให้กับสิ่งของนั้นมีชีวิตขึ้นมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นไปเพื่อทำความเข้าใจความเป็นนักบิดรุ่นเยาว์ เรียนรู้วิถีชีวิต นิสัยใจคอบแบบแผนการใช้ชีวิต และความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของพวกเขาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับลีลาการขี่มอเตอร์ไซด์และการบาดเจ็บจากการเกิดอุบัติเหตุของพวกเขาเหล่านั้น โดยใช้เวลาเก็บข้อมูลภาคสนามระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ถึง กลางปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ทำการศึกษาวีถีชุมชนวัยรุ่นในจังหวัดแห่งหนึ่งทางภาคตะวันออก เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีอายุกว่า ๑๐๐ ปี มีบ้านเรือนปลูกขนานไปกับสองฝั่งแม่น้ำสายหลักของจังหวัด เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตครั้งใหญ่ในชุมชนเมื่อมีการสร้างถนนสำหรับเดินทางเข้าสู่ตัวเมืองและชุมชนอื่นๆ จากก่อนหน้าที่ชุมชนมีวิถีชีวิตแบบตลาดชายน้ำและเคยใช้เรือเป็นพาหนะหลักในการสัญจรจึงหายไป กลายเป็นเพียงชุมชนทางผ่านเท่านั้น นอกจากถนนจะเปลี่ยนวิธีการเดินทางของคนต่างถิ่นที่แวะเวียนมายังชุมชนแล้วถนนยังทำให้รูปแบบการใช้นานพาหนะของผู้คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปด้วย รถมอเตอร์ไซด์ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนแห่งนี้เนื่องจากด้วยรูปลักษณะที่เล็ก กะทัดรัด คล่องตัว มีราคาที่ชาวบ้านสามารถผ่อนส่งซื้อหามาใช้ได้มอเตอร์ไซด์ถูกนำมาใช้ร่วมกับปฏิบัติการต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้านและเด็กวัยรุ่นในชุมชน

เรื่องราวของการศึกษานี้อธิบายรถมอเตอร์ไซด์ในชีวิตของเด็กวัยรุ่นว่า มีความหมายเสมือนสิ่งมีชีวิตอันเป็นที่รัก มีการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งของตลอดช่วงชีวิตของพวกเขา จนกลายเป็น “ความหลงใหลคลั่งไคล้วัตถุ” (Commodity fetishism) ซึ่งสามารถสรุปข้อค้นพบสำคัญ ๓ เรื่อง ดังนี้

(๑) ความหมายเกี่ยวกับ “ความเสี่ยง” ที่สัมพันธ์กับบริบทชีวิตของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับแวดลอมภายในชุมชน ถึงแม้ว่ารถมอเตอร์ไซด์จะมีประโยชน์และเป็นที่ต้องการของชาวบ้าน แต่การใช้รถมอเตอร์ไซด์ก็ได้สร้างปัญหาให้กับชาวบ้านไม่น้อย โดยเฉพาะการขับเร็ว และการบิดเร่งเครื่องจนมีเสียงดังลั่นของเด็กวัยรุ่น การเผยแพร่ปรากฏการณ์การบาดเจ็บและการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุและการกำหนดมาตรการต่างๆ ของรัฐที่เข้มข้น ทำให้องค์ความรู้ทางระบาดวิทยาเกี่ยวกับอุบัติเหตุจราจรถูกนำเข้ามาใช้เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในการควบคุมจัดการปัจจัยเสี่ยงต่างๆ โดยหวังว่าจะทำให้จำนวนคนที่ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตจากอุบัติเหตุที่เกี่ยวข้องกับการใช้

วัฒนธรรมกับความเสียงสุขภาพ

เข้าใจแบบแผนพฤติกรรมเสียงที่แตกต่าง
บนความหลากหลายของสังคมและวัฒนธรรม

มอเตอร์ไซค์มีจำนวนลดลง ในทางระบาดวิทยา รถมอเตอร์ไซค์ถูกตีความหมายโดยผู้เชี่ยวชาญว่าเป็นพาหนะเสียงมีนัยยะถึงสิ่งอันตรายควรหลีกเลี่ยง ต้องควบคุม กำจัดและไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะเข้ามาสู่โลกของเด็กวัยรุ่นที่ถูกรับว่ามีประสบการณ์น้อย ขาดทักษะในการขับขี่และไม่มีความรู้ด้านความปลอดภัยแต่เด็กวัยรุ่นไม่ได้ให้ความหมายต่อรถมอเตอร์ไซค์ของพวกเขาแบบที่ผู้เชี่ยวชาญกล่าว แต่พวกเขามีความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นต่อรถมอเตอร์ไซค์อย่างยิ่ง ดังนั้นแนวคิดทางระบาดวิทยาที่อธิบายว่ารถมอเตอร์ไซค์เท่ากับอันตราย (เสียง) ไม่เพียงพอต่อการอธิบายปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างเด็กวัยรุ่นกับมอเตอร์ไซค์ได้

(๒) การนิยามความหมายและการให้คุณค่าแก่รถมอเตอร์ไซค์ที่แตกต่าง จากการมองโลกที่ต่างกันของคนต่างวัย คุณค่าและความหมายของรถมอเตอร์ไซค์จากการมองโลกที่ต่างกัน รถมอเตอร์ไซค์เข้ามาอยู่ในการครอบครองของเด็กวัยรุ่นผ่านการให้ ความหมายและการให้คุณค่าด้วยสายตาของการมองโลกและการมีลีลา (Lifestyle) ชีวิตที่แตกต่างกันของคนต่างวัย สำหรับพ่อแม่ความหมายของรถมอเตอร์ไซค์ คือ ยานพาหนะที่มีไว้ให้ลูกเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระ การจับจ่ายใช้สอยในชุมชน และการเดินทางไปเรียนหนังสือ การตัดสินใจซื้อรถมอเตอร์ไซค์ให้ลูกจึงเป็นไปโดยการคำนึงถึงมูลค่าของประโยชน์ใช้สอย (use value) และเป็นเครื่องมือที่พ่อแม่ใช้เป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองให้ลูกทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ เช่น สามารถรีบกลับมาช่วยงานบ้านได้เร็วขึ้น ได้ขี่รถไปโรงเรียนด้วยตัวเอง ต่อรองให้ลูกที่ไม่สนใจเรียนให้กลับมาตั้งใจเรียนหนังสือ เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกัน ลูกก็ใช้รถมอเตอร์ไซค์เป็นเครื่องมือในการต่อรองกับพ่อแม่ ว่าหากพวกเขาได้ครอบครองรถมอเตอร์ไซค์แล้ว พวกเขาจะทำในสิ่งที่พ่อแม่ต้องการด้วย ในสถานะเช่นนี้ รถมอเตอร์ไซค์จึงเปรียบเสมือนสื่อกลางในพิธีกรรมแลกเปลี่ยน (exchange rituals) ระหว่างผู้ให้ (พ่อแม่) และผู้รับ (ลูก)

ในขณะที่พ่อแม่ให้คุณค่าและความหมายรถมอเตอร์ไซค์ในเชิงอรรถประโยชน์ คุณค่าของรถมอเตอร์ไซค์สำหรับเด็กวัยรุ่นกลับหมายถึงสิ่งที่มีเสน่ห์น่าสนใจ เป็นยานพาหนะที่ท้าทาย เพราะเป็นการพิสูจน์ความสามารถของผู้ขับขี่ในการควบคุมเครื่องยนต์ที่มีความเร็ว และมีอันตรายมากกว่าการขี่จักรยานในช่วงชีวิตที่ผ่านมากลายเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจที่จะได้ขี่รถมอเตอร์ไซค์ไอ้หวัดเพื่อนแบบที่ผู้ใหญ่ใช้ขี่กัน รถมอเตอร์ไซค์กลายเป็นตัวประสานเรื่องราวในวิถีชีวิตประจำวันของเด็กวัยรุ่น หรือสัญลักษณ์เชิงวัฒนธรรมที่มีชีวิต

(๓) ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างเด็กวัยรุ่นกับมอเตอร์ไซค์ วัตถุ กลายเป็นสิ่งมีชีวิตที่ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่ไม่ต่างไปจากคน ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัตถุมีหลายระดับ เริ่มจากความสัมพันธ์ในแง่การใช้ประโยชน์เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน เช่น รถมีไว้ใช้เพื่อเป็นพาหนะในการเดินทาง ส่วนความสัมพันธ์ในระดับที่สองอยู่ภายใต้การสร้างคุณค่าและความหมายจากวัตถุที่มนุษย์ผลิตขึ้นมาเป็นความสัมพันธ์ในเชิงสัญลักษณ์ที่แสดงการไอ้หวัด โดยนำเอาภาพลักษณ์ของตนเองไปสัมพันธ์กับสินค้านั้นๆ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้กับตนเอง

วัฒนธรรมกับความเสีงสุภาพ

เข้าใจแบบแผนพฤติกรรมเสีงที่แตกต่าง
บนความหลากหลายของสังคมและวัฒนธรรม

โดยตัวตนจะถูกสร้างขึ้นผ่านการครอบครองรถและลีลาการขี่รถ ทำให้การขี่รถเหมือนรูปแบบธรรมดาโดยไม่ปรับเปลี่ยนแต่งเติมรถมอเตอร์ไซด์และไม่มีลีลาที่เฉพาะโดดเด่น กลายเป็นสิ่งที่มาดทอนอัตลักษณ์ดังกล่าว บางคนเปรียบรถมอเตอร์ไซด์เสมือนเพื่อนที่เข้ามาในช่วงที่ชีวิตอ้างว้างเติมไปด้วยความไม่แน่นอน ไม่ได้ได้รับความใส่ใจห่วงใยจากคนรอบข้างแต่เมื่อได้ครอบครองรถมอเตอร์ไซด์ รถมอเตอร์ไซด์ก็กลายมาเป็นเพื่อนที่อยู่เคียงข้างในทุกที่ทุกเวลา และถ้าขี่รถมอเตอร์ไซด์ที่ตกแต่งแล้วจะทำให้ได้รับความสนใจจากผู้คนรอบข้างมากขึ้น รถมอเตอร์ไซด์ก่อร่างอัตลักษณ์ตัวตนให้มิดำแหน่งแห่งที่ในสังคม ทำให้ชีวิตที่ไร้ความหมายกลับมีชีวิตชีวาขึ้นมาอีกครั้ง รถมอเตอร์ไซด์จึงมีคุณค่าเสมือนบุคคลอันเป็นที่รัก ดังนั้น การให้ความหมายต่อรถมอเตอร์ไซด์ของเด็กวัยรุ่นจึงก้าวพ้นจากการเป็น “วัตถุ” ไปสู่ “เพื่อนคู่ใจ”

ดังนั้นบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างเด็กวัยรุ่นกับคนในครอบครัว และกลุ่มเพื่อนในชุมชน หรือบริบททางสังคมวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการก้าวเข้าสู่โลกการขับขี่รถมอเตอร์ไซด์ของเด็กวัยรุ่นที่มีลีลาการขี่รถที่พิริ้วไหว แบบที่ผู้เชี่ยวชาญให้คำนิยามว่า “เสีง” โดยมีรถมอเตอร์ไซด์เข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์และเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างพื้นที่ทางสังคมของเด็กวัยรุ่นชายขอบ ความเสีงในมิติสังคมวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจเพื่อช่วยหาทางออกให้กับปัจจัยเสีงสุภาพ “อุบัติเหตุทางถนน” ได้มากขึ้น

สรุปความจาก

ปนัดดา ชำนาญสุข. (๒๕๕๐). สองเรา : มอเตอร์ไซด์กับการหลงไหลคลั่งไคล้วัตถุในโลกของเด็กวัยรุ่น.

ใน การเดินทางของสินค้า สมัยใหม่. (หน้า ๑๓๙-๑๔๙) กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).